

# *Rhododendron molle*

- ssp. *molle*  
kiinanatsalea  
- ssp. *japonicum*  
japaninatsalea



*R. molle* ssp. *japonicum* - japaninatsalea

*R. x kosterianum*  
kosterinatsalea

alasuku *Pentanthera*  
sektio *Pentanthera*  
(alasektio *Sinensis*)

---

Kesävihanta atsalealaji *Rhododendron molle* jaetaan nykyään kahteen alalajiin ssp. *molle* ja ssp. *japonicum*, jotka ovat aiemmin muodostaneet omat, erilliset lajinsa. *Pentanthera*-sektiota sen sijaan ei useimmiten jaeta, vaan myös *R. molle* katsotaan kuuluvaksi siihen. Sehän olisikin *Sinensis*-sektion ainoa laji, ja ainoa ei-amerikkalainen laji. *Mollen* alalajien kukat ovat leveämpiä ja avoimempia, torviosa ja heteet ovat lyhyemmät kuin *Pentanthera*-alasektion amerikkalaisilla lajeilla.

*R. mollen* alalajit eroavat toisistaan etenkin lehtien karvaisuuden mukaan. Kiinanatsalealla (ssp. *molle*) on pienemmät kukat, ne ovat aina keltaiset eikä se ole yhtä kestävä kuin japaninatsalea (ssp. *japonicum*). Molempia on kirjallisuuden mukaan hankala lisätä pistokkaista.

---

## *R. molle* ssp. *molle* - kiinanatsalea

*R. molle* (Blume) G. Don 1834

synonyymejä:

*Azalea mollis* Blume 1823

*A. sinensis* Loddiges 1824

*R. sinense* (Lodd.) Sweet 1829

(*A. pontica* var. *sinensis* Lindl. 1829)

**Pensas** on kesävihanta, harvahaarainen ja matala, korkeutta sillä on vain 0.3-1.2 m mutta versot ovat kuitenkin pystykasvuisia.

**Lehdet** ovat pitkulaisia tai pitkänsuikeita, pituudeltaan 6-15 cm ja reunoiltaan ulospäin kiertyneitä. Lehden yläpinta on etenkin nuorena pehmeänukkainen, alapintaa peittää tiheä harmaanvalkoinen nukka.

Laji **kukkii** lehdettömänä kullankeltaisin, vihreäpilkkuisin kukin. Ne ovat leveäntorvimaisia ja halkaisijaltaan 4.5-6 cm, jopa 20 tertussaan. Heteitä on viisi ja ne ovat teriön mittaisia. Kota on harvakarvainen japaninatsaleaan verrattuna.

Laji on **kotoisin** Itä- ja Keski-Kiinan vuoristoista Zhejiang, Hubei, Jiangxi ym. itäisistä provinseista ainakin 400 m korkeuteen asti. Joidenkin lähteiden mukaan lajia esiintyy jopa 1000-2400 m mpy, mikä kuulostaa hieman epäilyttävältä, koska laji on varsin arka. Kiinanatsalea kasvaa harvapuustoisissa metsissä ja avoimilla rinteillä ruohojen ja mäntyjen seassa.

**Kestävyys:** Englanti H3-4? USA 6b-8a, Suomi: tuskin menestyy täällä

Ensimmäiset kiinanatsalean siemenet tuotiin Eurooppaan 1823. Laji on viljelyssä harvinainen, ja sitä tapaakin lähinnä vain kasvitieteellisissä kokoelmissa.

---

## ***R. molle* ssp. *japonicum* - japaninatsalea**

*R. molle* ssp. *japonicum* (A. Gray) K. Kron 1993

synonyymejä:

*R. molle* Sieb. & Zucc. 1846, non G. Don

*Azalea japonica* A. Gray 1858

*R. molle* var. *glabrior* Miquel 1864

*A. mollis* var. *glabrior* (Miq.) Regel 1867

*R. sinense* Maxim., non Sweet 1870

*Azalea mollis* (Sieb. & Zucc.) André 1871, non Blume

*R. japonicum* (Gray) Suringar 1908

*R. japonicum* f. *aureum* Wilson 1921

*R. glabrius* Nakai

Monihaarainen, pystykasvuinen, **kesävihanta pensas** kasvaa 0.6-2 m korkeaksi, mutta jää useimmiten alle metriseksi.

Vastapuikeat, pitkänvastapuikeat tai vastasuikeat **lehdet** ovat 5-11 cm pitkiä, 2-4 cm leveitä. Päältä ne ovat tumman- tai himmeänvihreitä ja harvakarvaisia, alapinta on vaaleanvihreä ja sen selvästi erottuvat suonet ovat karvaisia. Suonitus erottuu myös yläpinnalla selvinä urina, jotka tekevät lehdistä hieman ryppyisen oloisia.

Leveän torvimaiset **kukat** ovat halkaisijaltaan 5-6 cm ja ne muodostavat 6-12 kukan terttuja, joskin olen nähnyt terttuja, joissa on yli 20 kukkaa. Kukat avautuvat ennen lehtien puhkeamista kesäkuun alussa. Torvi on liuskaosaa lyhyempi. Kukkien väriasteikko ulottuu kirkkaan kullankeltaisesta oranssin kautta vaaleanpunaiseen ja edelleen lohen- ja tiilenpunaiseen ja niissä on oranssi kuviointi. Heteitä on viisi ja ne ovat teriötä lyhyempiä ja keskenään eripituisia. Siemenkodat ovat tiheäkarvaisia.

Laji on **kotoisin** Japanista Kyushulta Lounais-Hokkaidoon 100-2100 m mpy, missä se etelässä kasvaa kuumilla ruohikkotasangoilla ja kallioisilla rinteillä, pohjoisempana suon laidoilla, kallioilla, pensaikoissa ja nummilla, ei koskaan metsässä.

Levinneisyysalueensa eteläosissa pensaat ovat joko puna- tai keltakukkaisia, pohjoisempana kaikki pensaat ovat punakukkaisia ja ne ovat myös ilmastollisesti kestävämpiä. Lehtien syysväriytyy riippuu kukan väristä: punakukkaisten yksilöiden lehdet muuttuvat punaisiksi, kun taas keltakukkaisten lehdet pysyvät vihreinä.

**Kestävyys:** Englanti H4-5, USA zone 3, Suomi I-II

Japaninatsalea tuotiin Eurooppaan 1861. Se on ollut Suomeen eniten tuotu puistoatsalea, jopa siinä määrin, että sen suomalainen nimi oli aiemmin puistoatsalea. Puistoatsalea sopii kuitenkin paremmin yleisnimeksi kaikille meillä ulkona menestyville (kesävihannille) atsaleoille ja japaninatsalea ansaitsee oman nimensä, joka on suora käänös latinasta niin kuin muissakin kielissä.

Japaninatsalea on helppohoitoinen, monikäyttöinen ja etenkin sen pohjoiset alkuperät ovat kestäviä. Kesävihantien lajien tapaan se pitää runsaasta valosta. Japaninatsalea on vaatimattomampi maaperän happamuuden suhteen kuin amerikkalaiset atsaleat ja tulee toimeen korkeammassa pH:ssa. Joillakin atsaleanjalostusohjelman koealoilla pH-luku oli yli 7 eivätkä japaninatsaleat näyttäneet siitä pahemmin kärsivän.

Japaninatsaleaa tavataan siellä täällä Tampere-Heinola -linjalle asti, pohjoisin havaintopaikka on ollut Mikkelissä. Tällä alueella se on menestynyt vähintään kohtalaisesti, joskin kukkasilmut ja versot paleltuvat usein. Helsingissä on useita vanhoja pensaita, jotka kaupunginpuutarhuri Bengt Schalin istu(tu)tti 1950-luvulla. Kylminä talvina niiden lumen päälliset osat paleltuvat ja kukat aukeavat vain maanrajan lähellä. Ehkä näyttävimmät Helsingin japaninatsaleoista ovat kaupungin museon vieressä Mannerheimintiellä. Upea vanhojen pensaiden ryhmä on Meilahden sairaalan pääsisäänkäynnin edessä, joskin käsitykseni mukaan nuo pensaat eivät ole puhdasta japaninatsaleaa, vaan jotain sen lajiketta ts. kosterinatsaleaa. Myös Mustilan arboretumissa on japaninatsaleaa siellä täällä alppiruusulaaksossa, mutta siellä pensaat eivät ole yhtä komeita kuin Helsingissä.

Nuorempia, Suomessa kasvavien pensaiden välisistä risteytyksistä syntyneitä pensaita voi käydä katsomassa atsaleanjalostuksen koealueilla Helsingin Roihuvuoressa Porolahden rannassa, Haagan Laajasuon puistossa sekä Siltämäessä. Samaa aineistoa kulkeutui 1990-luvun alussa eri puolille maata sekä omille tuttavilleni että etenkin Mustilan arboretumin taimimyynnin kautta. Saamieni tietojen mukaan pensaat ovat säilyneet hengissä Keski-Suomea myöten ja paikoin kukkineetkin. Omat III-vyöhykkeen eteläreunalle, varsin epäedullisille paikoille kivenkoloihin yms. istuttamani pikkutaimet ovat kyllä hengissä, mutta eivät juurikaan kasva saati että olisivat koskaan kukkineet. Ovat kuitenkin sitkeähenkisiä.

---

## ***R. x kosterianum* - kosterinatsalea, Mollis-risteymäryhmä**

*R. x kosterianum* Schneider (1911)

Mollis-risteymäryhmä on aika huono nimi näille pensaille, sillä monet näistä "hybrideistä" ovat puhtaita *japonicumeja*, jotka on valittu aikanaan viljelyyn värin tai muun ominaisuuden takia. Kaikilla "lajikkeilla" ei ole edes nimeä, vaan joitakin myydään vain värin mukaan. Ryhmään kuuluu toki myös risteymiä, tavallisimmin japanin- ja kiinanatsalean välisiä eli nykyluokituksen mukaan saman lajin kahden alalajin välisiä risteymiä. Koko ryhmälle voidaan Mollis-risteymäryhmä -nimen lisäksi käyttää myös keinotekoista lajinimeä *R. x kosterianum*, suomeksi kosterinatsalea. Tällä nimellä tosin tavallisesti tarkoitetaan juuri *japonicum x molle* -risteytystä. Viljelykasvien nimistö suosittelee suomenkieliseksi nimeksi kosterinatsaleaa kaikille niille pensaille, joissa on lappu "*Azalea mollis*".

Kosterinatsalean tarina alkaa Belgiasta Louis van Houttenista, joka sai *japonicum*in siementaimia kasvitieteilijä P.F. von Sieboldilta Hollannista. van Houtten nimesi ainakin 20 lajiketta, ennen kuin Anthony Koster poikineen aloitti risteytystyön Boskoopissa Hollannissa noin vuonna 1880, ja myöhemmin myös Anthony Waterer Englannissa. Vuosisadan vaihteeseen mennessä lajista valikoidut ja risteymistä syntyneet lajikkeet olivat jo sekoontuneet täysin keskenään, eikä tuota sekaannusta arvatenkaan pystytty koskaan myöhemmin selvittämään. Näin ollen "*Azalea mollis*" -nimellä myytävät taimet voivat olla yhtä hyvin japaninatsaleaa kuin kosterinatsaleakin.

Ruotsalainen "*Rhododendron för svenska trädgårdar*" -kirja ei mainitse kumpaakaan mollen alalajia. Mollis-hybrideistä se esittelee kolme: 'Apple-Blossom', 'Christoffer Wren' ja 'Koster's Brilliant Red'. Myös tanskalainen kirja jättää lajit mainitsematta, mutta listaa kuitenkin kahdeksan lajiketta, joiden sanotaan kärsivän kovista talvista. Milden Arboretumissa on 15 lajiketta. Menestymismahdollisuudet meillä lienevät japaninatsalean

luokkaa eli II-vyöhykkeelle asti.

---

© *Anu Väinölä*